

Peklo kobaltového Konga: V těžebním průmyslu pracuje okolo 40 tisíc dětí

 stoplusjednicka.cz/peklo-kobaltoveho-kongo-v-tezebnim-prumyslu-pracuje-40-tisic-deti

28. ledna 2017

28.01.2017 - Todd C. Frankel, David Bimka

Pod povrchem středoafričké země se ukrývá nesmírné přírodní bohatství: měď, cín, zlato i diamanty. K vyhledávaným – a drancovaným – pokladům se v několika posledních letech přidal také kobalt. Jeho těžbu, za kterou platí vlastním zdravím ti nejchudší horníci, však z velké části halí hradba mlčení

Reklama

Slunce pomalu vychází nad Kolwezi, jedním z nejchudších míst světa, v jehož okolí ovšem zároveň leží jedno z nejbohatších minerálních nalezišť na Zemi. Sidiki Mayamba, který se živí jako horník, se chystá do práce. Rezavě špinavá savana, jež se rozkládá za dveřmi jeho

domu, je doslova plná kobaltu a vzácných minerálů – jistý přírodovědec ji dokonce popsal jako „*scandale geologique*“, tedy geologický skandál.

Zapadlá krajina se nachází v samotném srdci současné kobaltové honby za levnými zdroji a prvkem, **který je nepostradatelný pro výrobu lithium-iontových baterií. Ty pohánějí smartphony a laptopy z produkce firem, jako je Apple či Samsung, nebo elektromobily**, s nimiž se snaží na trhu prorazit světové automobilky.

Jenomže 35letý Mayamba neví nic o své roli v rozvíjejícím se zásobovacím řetězci. Bere lopatu a kladivo odložené v rohu místnosti, kde žije s manželkou a dítětem. Natáhne si zaprášenou bundu. Pod ní nosí klasickou košili, které se coby hrdý muž nechce vzdát ani v hlubinách dolu. Plánuje kopat celý den a celou noc. Zdrímne si přímo v tunelech. Riziko, že se stěny náhle sesunou, je neustále vysoké.

„*Máš dost peněz, abys mohla dneska koupit mouku?*“ ptá se ženy. Naštěstí má. Bohužel, ve dveřích se právě objevuje lichvář, od kterého si rodina musela půjčit, aby koupila sůl. Takže nakonec ne, dneska bude muset mouka počkat. Mayamba zkouší ženu uklidnit. Rozloučí se se synem a přehodí si nástroje přes rameno. Je čas.

Armáda horníků

Poptávka po kobaltu celosvětově vzrůstá a globální potřebu naplňují dělníci – včetně dětí –, kteří pracují v tvrdých a nebezpečných podmínkách. **Podle odhadů se do podzemí pro kobalt vydává na sto tisíc horníků, kteří dolují pouze pomocí primitivních nástrojů do hloubky stovek metrů, aniž by kdokoliv dbal o jejich bezpečnost.** K úmrtím a zraněním dochází zcela běžně. A těžba vystavuje místní populaci vysokým dávkám toxinů, které způsobují dýchací problémy a deformace u novorozenců.

The Washington Post přímo na místě sledoval dodávky kobaltu až ke zdroji a vůbec poprvé zmapoval cestu materiálu ze špinavých dolů až do oblíbených světových výrobků. Černá surovina plyne od malých konžských horníků k jediné čínské společnosti, Congo DongFang International Mining, dceřiné firmě největšího producenta kobaltu na světě – Zhejiang Huayou Cobalt, který dodává materiál předním výrobcům elektroniky. **Vrhá tak nepříliš dobré světlo na tvrzení společností jako Apple, že dokážou zamezit tomu, aby se na vzniku jejich produktů podílely děti nebo aby se při něm porušovala lidská práva.**

Apple na dotazy The Washington Post zareagoval a přiznal, že zhruba u pětiny své produkce používá kobalt od společnosti Huayou Cobalt. Paula Pyersová, která má v americké firmě na starost sociální odpovědnost v zásobovacím řetězci, proto naše noviny ujistila, že se pokusí společně s čínskou společností vyřešit kritické problémy – jako například extrémní chudobu horníků a dětskou práci.

Co nejnižší cena

Šedesát procent veškerého světového kobaltu pochází z **Demokratické republiky Kongo** (*nezaměňovat s Republikou Kongo*), ze země chaosu a bující korupce, jež zápasí s dlouhou historií drancování svého bohatství. Před sto lety se začal z tehdejší kolonie Belgické Kongo vyvážet kaučuk a slonovina. Dnes, padesát let po získání nezávislosti, přitahují pozornost obchodníků vzácné nerosty.

Prezident firmy Huayou Cobalt Čchen Chung-liang pro The Washington Post potvrdil, že se jeho společnost nikdy nestarala o to, jakým způsobem se dodané suroviny získávají, ačkoliv operuje v konžských městech jako Kolwezi už deset let. „*Naše chyba,*“ přiznal Čchen v interview, „*neuvědomili jsme si to*“. Jak je však možné, že tyto vážné problémy narůstaly tak

dlouho? Dokonale přitom ilustrují, co se stane, když firma bere materiál z neregulované těžby v nestabilním koutě světa, zatímco ji zajímá jediné – co nejnižší cena.

Lithium-iontové baterie by podle všeho měly být „zelené“ – lehčí a schopné uskladnit víc energie než toxické olověné baterie minulosti. Smartphony by se bez nich nevešly do kapsy. Laptopy by se nevešly na klín a elektromobily by byly velmi nepraktické. V mnoha ohledech závisí současná revoluce ze Silicon Valley na lithium-iontových bateriích a na kobaltu, který obsahují. Má to však svou cenu.

„Ano, je pravda, že v těch dolech pracují děti,“ přikyvuje Richard Muyej, předseda regionální vlády a nejvyšší představitel státu v Kolwezi. A přiznává i potíže se znečištěním a chudobou. *„Jenže vláda je příliš chudá, než aby mohla problém vyřešit sama,“* uzavírá. Není pravděpodobné, že by těžební společnosti z Konga někdy odešly, a to z prostého důvodu: Svět potřebuje to, co africká země má.

Ti úplně dole

Úplně nejhůř však celý byznys odnášejí „živnostníci“ – což je až příliš nadnesené označení pro chudé dělníky, kteří těží bez pomoci sbíječek nebo dieselových dopravníků. Jejich „armáda“ vyprodukuje něco mezi 17 % a 40 % veškerého konžského kobaltu, a i kdybychom započítali pouze práci těchto lidí, stále by vytěžili víc suroviny než všechny ostatní státy světa. Zmíněný průmysl by měl být doslova zlatým dolem pro zemi, která podle srovnávacích rozvojových statistik OSN uvízla na samém dně.

Kolwezi je zapadlé město, oplývá však kobaltem a mědí, jež se často nacházejí na stejných místech. Kvůli významné ekonomické roli se oblasti říká „plíce Konga“, neboť bez ní by stát nepřežil. Kolwezi se rozkládá podél dvouproutkové rychlostní silnice, po které duní nákladňáky po okraj naložené nerosty směrem k 250 kilometrů vzdálené hranici se Zambií. Materiál pak míří do přístavů Tanzanie

nebo jižní Afriky a dál do Asie, kde se vyrábí drtivá většina lithium-iontových baterií. **Devadesát procent kobaltu v čínských továrnách pochází právě odtud, z místa, kde čínské firmy dominují celému těžebnímu průmyslu.**

V dolech Tilwezembe na okraji Kolwezi se lopotí stovky mužů. Dřou se v tuctech děr, které provrtávají tamní měsíční krajinu. Pracují pouze s ručními nástroji a svítí si slabými čelovkami, jež vypadají spíš jako hračky. Během naší červnové návštěvy to v místě vypadalo jako v dobách před průmyslovou revolucí. Okolím se nesl jediný zvuk – občasné zazvonění kovu o kámen.

Intuice místo mapy

Kopáči nedisponují mapami ani průzkumnými vrty. Místo toho mají intuici. „*Přicházíte sem s nadějí, že jednoho dne najdete dobrou žílu,*“ svěřil se 49letý Andre Kabwita. Říká se, že příroda je dobrý rádce. Žluté květiny se považují za znamení, že se pod zemí nachází měď. Podobně pomáhá v hledání rostlina s drobnými zelenými kvítky, které se zde říká „*la fleur du cobalt*“ („*kobaltová květina*“).

Protože legálně mohou horníci pracovat jen na pár místech, pouštějí se do kopání, kdekoliv to jen jde: třeba pod železničními kolejemi nebo na cizích dvorech. **Když se podařilo před pár lety najít velké kobaltové ložisko uprostřed hustě osídlené čtvrti Kasulo, začali kopáči hloubit přímo v udusaných podlahách svých domů, a vytvořili tak rozlehlý podzemní labyrint.** Jiní čekají na soumrak, aby mohli vyrazit na pozemky velkých těžebních společností, což ovšem vede ke smrtícím střetům se soukromou ochrankou a policií.

Podle Papyho Nsengy, horníka a prezidenta právě vznikajících odborů, jsou kopáči zoufalí. Jejich plat se odvíjí od toho, co se jim podaří najít. **Pokud nenarazí na nerost, nedostanou**

zaplaceno. A i když ano, mají jen mizerné mzdy – za dobrý den dva až tři dolary, tedy 50 až 75 korun. „*Takhle by prostě neměl žít nikdo,*“ říká Nsenga.

A co je ještě horší, dochází k nehodám. Horníci jsou sami za sebe, bez pomoci. Třináct kopáčů bylo zavaleno loni v září. O rok dřív zemřelo po sesuvu tunelu šestnáct dalších. A jiné neštěstí se odehrálo jen pár měsíců poté, kdy patnáct mužů zahynulo při podzemním požáru. O zraněných a zmrzačených nemluvě – pokud mají postižení štěstí, podaří se mezi kolegy vybrat pár set dolarů na léčbu.

Pracující děti

Nikdo neví přesně, kolik dětí v konžském kobaltovém průmyslu pracuje. **Fond UNICEF v roce 2012 odhadl zmíněný počet na 40 tisíc a studie Agentury pro mezinárodní rozvoj z roku 2007 zjistila, že jen v samotném Kolwezi jde o čtyři tisíce dětí.** Chtěli jsme se na vlastní oči přesvědčit, kde pracují, ale strážé nám ve vstupu do dané oblasti zabránily. Přesto jsme zahlédli chlapce v červeném tričku, jak zápasí s napůl plným pytlím kamení. Jiný kluk v černém dresu mu za chvíli přiběhl na pomoc. Kabwita, místní kopáč stojící opodál, k nám poznamenal: „*Je jim jen deset nebo dvanáct.*“

The Washington Post se nakonec s jedním z těchto dětí spojil. Delphin Mutela má třináct let a jeho matka ho začala brát s sebou k dolům, když mu bylo osm. Promývání minerálů v řece je pro místní ženy častá práce. Delphin nejdřív jen hlídal mladší sourozence, ale postupně začal matce pomáhat s promýváním rudy a naučil se jednotlivé minerály rozeznat. Měď má odstín zelené, kobalt vypadá jako tmavá čokoláda. **Pokud se chlapci podaří najít dost kousků, může si za den vydělat až dolar.** „*Ty peníze mám na sešity a na školné,*“ svěřil se Delphin. Jeho matka Omba Kabwiza to považuje za normální: „*Je tu spousta dětí. Takhle tady všichni žijeme.*“

Více kobaltu, méně peněz

Kobalt je stále tou nejdražší součástí lithium-iontových baterií. Inženýři se už roky pokoušejí vyrobit nový typ baterie, který by se bez něj obešel, ale průmysl na něm zatím zůstává závislý. Loni se cena za tunu vyčištěného materiálu pohybovala mezi 20 a 26 tisíci dolarů, tedy 500 až 650 tisíci korun. Celosvětová poptávka se za posledních pět let ztrojnásobila a předpokládá se, že do roku 2020 se uvedené číslo zvýší ještě dvakrát. **Zatímco baterie do telefonu obsahuje pět až deset gramů kobaltu, u baterie pro elektromobil může jít až o patnáct kilogramů.**

Raketový nárůst těžby vyvolala právě rostoucí produkce elektrických automobilů, které se na trh pokoušejí co nejdříve dostat všichni velcí producenti. Výrobu roztáčí na plné obrátky také nová nevadská továrna firmy Tesla Motors za pět miliard dolarů, přiléhavě nazývaná „Gigafabrika“. Daimler zanedlouho plánuje otevřít v Německu svoji druhou továrnu na výrobu baterií, LG Chem je dělá pro General Motors v Nizozemsku a čínská společnost BYD právě pracuje na obrovských výrobních halách v Brazílii a Číně.

TIP: Obří továrna Elona Muska již začala s masovou výrobou baterií pro elektromobily

Zatímco cena lithia, dalšího klíčového prvku baterií, vyletěla až do oblak, ceny kobaltu i přes zvýšenou poptávku padají. Vliv na to mají také soukromí horníci, protože jejich kobalt vychází levněji než ten, který těží velké společnosti. Firmy, jež od soukromých kopáčů materiál odebírají, jim totiž nemusejí vyplácet pravidelnou mzdu ani financovat velké těžební projekty.

Cesta na trh

Pro většinu horníků v Kolwezi začíná cesta k zásobování světa na tržišti Musompo. Na sedm desítek baráků – známých jako „comptoirs“ neboli „filiálky“ – se tísňí podél silnice vedoucí k hranicím. Jejich názvy jsou nastříkány na betonových zdech: Maison

Saha, Depot Grand Tony, Depot Sarah. Každý má ručně psanou vývěsku, která určuje výkupní ceny mědi a kobaltu. Například v obchodě označeném jako Louis 14 nabízejí za tunu kamení s 16% obsahem kobaltu 881 dolarů (asi 22 tisíc korun), zatímco za 3% rudu je to jen 55 dolarů (1 300 korun).

Nedaleko čekají minibusy s čerstvě natěženým materiálem. Horníci se objevují s bicykly, na nichž se vrší pytle, jako by to byly muly. Každý náklad se před prodejem testuje Meteroxem, zařízením ve tvaru pistole, které určuje obsah rudy. Někteří horníci si stěžují, že je přístroj „cinknutý“, a rádi by si koupili vlastní. **Přestože se v Musompu nachází sedmdesát výkupen, všechny prodávají pouze jediné společnosti: Congo DongFang International Mining.**

Konfliktní minerál

Sidiki Mayamba si láme hlavu, jak zajistit mouku pro rodinu. Pro horníky, jako je on, nepředstavuje největší problém bezpečnost nebo zdraví – ale peníze. Potřebuje práci. Rozhodně však nechce, aby ho jeho dvouletý syn následoval do dolů. *„Být kopáč je těžká práce se spoustou rizik,“* vysvětluje. *„Nechci, aby moje děti musely tohle dělat.“*

„Vyčistit“ celý řetězec produkce nebude pro firmu Huayou Cobalt snadné, a to ani s podporou společnosti Apple. Nicméně její prezident Čchen Chung-liang věří, že právě teď je čas zakročit. *„Některé firmy se chtějí vyhnout zodpovědnosti. Ale problém nadále existuje. Chudoba v Kongu stále je.“* Otázkou zůstává, zda budou zákazníci Huayou Cobalt po všech těch letech, kdy kupovali levný kobalt, nápravný proces podporovat. **Paula Pyersová z Apple tvrdí, že jejich společnost chce víc než jen proměnit těžbu v „krásnou na pohled“.** **Podle ní je důležité na místě zůstat a zlepšovat tamní podmínky:** *„Pokud se nyní všichni z Konga stáhneme, zůstanou místní lidé v příšerné pozici. A na tom se nechceme podílet.“*

Od příštího roku bude Apple ke kobaltové produkci přistupovat tak, jako by šlo o „konfliktní minerál“ – tedy o surovinu, kterou musejí americké firmy podle zákonů USA přísně sledovat a zajistit, aby nepocházela z rukou rebelů, teroristů nebo se netěžila s využitím dětské práce. Tato omezení se už dnes týkají komodit jako zlato, ropa či diamanty, kobalt však na zmíněném seznamu ještě není. **Apple chce všechny dodavatelské společnosti ve svém řetězci zavázat k tomu, aby se podrobily dohledu kontrolorů a absolvovaly pravidelný audit. Tato iniciativa by mohla změnit celý průmysl výroby baterií.** Jenže proměna bude pomalá. Samotné firmě Apple trvalo pět let, než zajistila, aby se její zásobování s „konfliktními minerály“ vypořádalo.

Jíš, co vyděláš

Nic z toho však zatím neovlivní osudy lidí, jako je Kandolo Mboma. Sedí na kameni, zdánlivě zcela netečný, modré džíny černé od špíny, bosýma nohama houpe těsně nad načervenalou zemí. Jeho oči vůbec neregistrují další horníky, kteří procházejí okolo. „*Pracoval celou noc a vůbec nic nejedl,*“ prohodí jeden z jeho kolegů. Mbona, 35letý otec tří dětí, čeká, až jeho dávku kobaltu převáží – a pokud bude mít štěstí, dostane nějaké peníze.

Sedí nedaleko malých stánků, kde se připravuje jídlo. Může si tam koupit obyčejnou bagetu za sto konžských franků, tedy necelé tři koruny. Nakonec ji dostane i s hrnkem vody – ta je zadarmo. „Jíš, co si vyděláš,“ povzdechne si. Na pořádné jídlo si bude muset počkat.

Reklama

- **Zdroj textu:**
The Washington Post
- **Zdroj fotografií:** The Washington Post